

EURIPIDÉS

zaváznu si přísahou. Ted jenom ty
mě přimou cestou ved. Vždyť jestli budeš ty
dál městu přát, žít navždy budem bezpečně.

NAČELNICE SBORU

Pojďte, Adraste, a slozíme přísahu
jemu a též městu. Učty hodni jsou,
co už pro nás snesli námah, strastí, béd.

EURIPIDÉS

HELENA

Podle nejznámější pověsti opusila spartská královna Helena svého manžela Meneláa a odešla dobrovolně s Parisem do Tróje. Tam zůstala až do rozboření města a pak se vrátila s Meneláem do Sparty. Zůstala jí pověst lehkomyšlné, nevěrné ženy.

Podle jiné verze nepřišla do Tróje skutečná Helena, rybář pouze její přírada. Sama Helena, věrná svému muži, se dostala do Egypta; doprovodili ji tam Hermés a odevzdal ji do ochrany králi Prótseovi na ostrově Farnu. Po pádu Tróje nastoupil Meneláos s nešťastnou Helenou cestu k domovu. Ale najednou mu přírada zmizel a Meneláos n touze dosáhnout ho se dostal po mnoha bludných, strastiplných cestách až na ostrov Faros, kde nalezl skutečnou Helenu. S tou se pak vrátil domů do Sparty. Tuto verzi ztérnil Eurýpídés ve svém dramatu. Hra se poprvé provozovala r. 412 př. n. l.

OSOBY

HELENA
TEUKROS

SBOR ŘECKÝCH ŽEN, zajatých mořskými lupiči
a prodaných egyptskému králi do otroctví

STÁŘENA
POSEL
THEONÓÉ
THEOKLYMENOS, věstec
DRUHÝ POSEL
DIOSKŮROVÉ

Děj se odehrává na ostrově Farnu

PROLOG

HELENA sedí na podstavci kamenné trojky

Proud čistý panenský zde valí řeka Nil,
jež místo deště božského zem egyptskou
svou vodou z bělostného sněhu svažuje.

V té zemi Prótseus vlád, král egyptský, a měl
své sídlo na Farnu, pokud ovšem žil.

Ten jednu z mořských panen, Pamathu, si vzal,
když zbavila se předtím snátku s Aiakem.
Ta zrodí pro ten dům dvě děti: chlapečka
(zván Theoklymenos, že zhožný život ved),
a Eídu, ušlechtilou dívku, matčinu
to skvělou ozdobu, když byla dítětem.

Když věkem dospěla již na vdávám, pak
ji nazvou Theonóé, neboť znala vše,
co božské bylo, přítomné i budoucí —
tu znalost měla od praotce Nérea.

Mou otěinou je Sparta, země proslulá,
mým otcem Tyndáreos. Jak se vypráví,
sám Zeus k mé matce Lédé kdysi přiletěl,
dív proměniv se v ptáka, labut bělostnou;
ten předstíral, že přehá před orlem, a sved
mou matku v lůžku — je-li pravdivá ta zvěst.

Mé jméno Helena. A vypovím, co zla
jsem zkusila. V kout íský k Paridovi kdys
tři přišly bohyně — spor o krásu je ved —,
ctná Héra, Afrodré, Pallas; žádaly,

ať o slůcnosti jejich vyřkne správný soud.
I zvířezila Kypria, neb mu slíbila,
že snátkem dostane mou krásu — jestli to,

s čím svízel jde, je krásné. — Stáje opustil
a do Sparty šel Paris získat lůžko mé.

Však Héra ve hněvu, že nevyhádala při,
můj sňatek s Paridem zas zmařila a mne
mne nedala. Jen vytvořila ze vzduchu
mně zcela podobný a živý přízrak, jejíž
pak Paridovi dá. On myslí, že mě má,
však nemá — je to klam. A ke zlu tomuto
i jiné úmysly se přimkly Diovy:

ten mezi řeckou zem a Frygy nešťastné
vnes válku, aby zbavil živnou matku Zem
tak tíživého množství lidí smrtelných
a z Řecka nejlepšího reka proslavil.

I bránili se Trójské pro mě, Řekům však
mé jméno bylo cenou vítěznou — ne já.

Mne Hermés v mlze skryl a potom do výšin
mě odnes éteru, vzdýl o mne postaral
se Zeus a v Próteově domě usadil —
jej za vzor mravnosti všech mužů měl — a já
tak zachovala čistou lásku manželů.

A tak jsem zde. Můj choť však sebral, nešťastník,
hned vojsko a s ním přitáh k hradbám říia,
mě unesenou aby nazpět vydobył.

Už mnoho mužů pro mě padlo tam, kde proud
je Skamandru; všech strasti tíhu nesu já,
jsem prokleta — já muže prý jsem zradila
a způsobila Řecku válku velikou.

Proč tedy ještě žít? Mé Hermés ujistil,
ten bůh, že ještě budu bydlet s mužem svým
dál v slavné spartské zemi, až jen o mně zví,
že nepřišla jsem do Tróje, kde někomu
bych měla lože slát. Dokud sluneční
zřel světlo Próteus, byl tu úkryt před sňatkem;
co země stín její halí, dychtí si mě vzít

syn mrtvého. Já věna mužů prvínám,
si klekám s prosbou k Próteovu náhrobku,
mé lůžko aby mému mužů zachránil,
a třebaže mám v Řecku pověst neslavnou,
své tělo aspoň zde chci chránit před hanbou.

*Vystoupí bloudící vojáče Teukros, zpočátku si však Heleny
neoznává*

TEUKROS

Kdo vládne nad tím domem s pevnou ohradou?
Vždyť právea bych jej srovnal s domem Plútovým,
zdi kolem královské a římsy nádherné —

uom spatří Helenu

hal! Bozi, jaký zjev
jsem spatřil? Vidím tady obraz krvavý
té ženy předoporné, zhouby mé a všech
vojsk řeckých. Bozi at tě zavrhnou, že vzhled
máš Helenin! A kdybych v cizí zemi zde
já nestál — jistým šípem zemřela bys hned
jen proto, žes tak věrný obraz Helenin.

HELENA

Proč, chudáku, se štítíš, at jsi kdokoli,
proč při pohledu na mě tupíš Helenu
a pro osudy její nenávidíš mne?

TEUKROS *odkládá luk*

Nu, zmyšlil jsem se — hněv mě strhl víc, než měl,
vždyť celé Řecko nenávidí Helenu,
a proto mi to odpusť, ženo, co jsem řek.

HELENA

Kdo jsi a odkudpak ses dostal v tuto zem?

TEUKROS

Jsem, ženo, jeden z Řeků strastmi stíhaných.

HELENA

Pak není div, že chováš odpor k Heleně.

Však kdo a odkud jsi? Též ů, mi musíš říct.

TEUKROS

Mé jméno Teukros je, můj otec Telamón,
má vlast je Salamis, jež vychovavala mě.

HELENA

Proč tedy přicházíš sem k nivám u Nilu?

TEUKROS

Jsem jako psanec vyhnán ze své otčiny.

HELENA

Pak chudák jsi. A kdo tě z vlasti vyhánil?

TEUKROS

Můj otec — v kompak as mít spíše přítele?

HELENA

A proč? Vždyť právě to ti nese neštěstí.

TEUKROS

Mé zničil bratr Aiás, padlý u Tróje.

HELENA

Jak to? Či tys ho mečem zbavil života?

TEUKROS

On sám se zhubil tím, že nalezl na svůj meč.

HELENA

Snad šlel? Rozumný by tohle neprovedl!

TEUKROS

Znáš asi Péléova syna Achilla?

HELENA

Jak slyším, kdysi chtěl si získat Helenu.

TEUKROS

Ten padl a druhům svým svár o zbroj způsobil.

HELENA

Jak Aiantovi z toho vzniklo neštěstí?

TEUKROS

Když jiný dostal zbraně, sám se usmrtil.

HELENA

Ty trpíš nyní kvůli jeho pohromě?

TEUKROS

Že zároveň i s ním jsem tehdy nezhybnul.

HELENA

Též do přeslavné Tróje přišels, cizince?

TEUKROS

I vyvrátil ji též — a za to hynu sám.

HELENA

Je zkáza města ohněm dokonána již?

TEUKROS

Ze není ani vidět stopy po hradbách.

HELENA

Ó bídná Heleno, ty zhoubu Trójánů!

TEUKROS

I Řeků! Velké zlo je dokonáno tím.

HELENA

Jak dlouho tomu je, co město zničeno?

TEUKROS

Už skoro sedm roků zatím uběhlo.

HELENA

A jak jste dlouho byli v bojích před Trójou?

TEUKROS

Ach mnoho měsíců, ba deset plných let.

HELENA

A zajali jste i tu ženu ze Sparty?

TEUKROS

Tu Meneláos chopil za vlasy a ved.

HELENA

Tu nešťastnici viděls, či to slyšels jen?

TEUKROS

Ba, právě tak, jak tebe vidím očima.

HELENA

A neměli jste snad jen přelud od bohů?

TEUKROS

Dál o ní nemluvmě, hleď mluvit o jiném!

HELENA

Je teď už Meneláos doma s manželkou?

TEUKROS

Ach ne, ten není v Argu ani ve Spartě.

HELENA

Věc zlou, ach, říkáš těm, jichž týká se to zlo.

TEUKROS

Ten prý i s manželkou je stále nezvěstný.

HELENA

Což neodplula řecká vojska v stejný den?

TEUKROS

Však každého z nich jinam bouře zabnala.

HELENA

A v kterých asi místech mořské hladiny?

TEUKROS

Když projížděli středem moře Egejské.

HELENA

A pak už Meneláa nikdo nespasil?

Už nikdo. Zemřel, jak se v Řecku povídá.

HELENA *pro sebe*

Je po mně! Thespiova dcera žije však?

TEUKROS

To myslíš Lédu? Také přišla do hrobu.

HELENA

Snad Helenina pověst zlá ji zničila?

TEUKROS

Prý smyčkou zadržla si šíji vznešenou.

HELENA

A Kastór s Polydenkem — žijí, nežijí?

TEUKROS

Ti jsou i nejsou mrtví. Dvojí o tom řeč.

HELENA

A která je blíž pravdě? Ach, já nešťastná!

TEUKROS

Prý proměnění v hvězdy, nyní bohý jsou.

HELENA

Tos k radosti mi řek. A co to druhé je?

TEUKROS

Že měčem kvůli sestře život vzali si.

Však dost těch řečí — nač bych dvojitý měl žal?

Proč k domu královskému zde jsem zavíral?

Chci Theonou spatřit, věštkyňi, a ty mi přitom pomoz, abych věštby dosáhl, jak upravit mám vhodné křídla korábu a doplout k zemi Kypru, tam, kde Apollón mi sídlo přikázal, a abych *Salamis* to místo nazval k počtě staré otěny.

HELENA

To, cizince, ti zjeví sama plavba. Ty však opusť tuto zem a přchej, než tě tu syn spatří Próteův, pán země. Teď je pryč, zvěř loví na honech, ja hrdý na své psy — ten koho chytne z Řeků, hned ho usmrtí; však proč, to nezádej si zvědět, a též já to zamlčím, vždyť co bych tím ti pomohla?

TEUKROS

Tos, ženo, řekla správně; nechat bohové vším dobrým oplátí tu tvoji dobrotu. Máš stejné tělo jako Helena, ne však i duši stejnou, ale zcela rozdílnou.

Ta nechat bídně zhyne, at se nevrátí již domů — ty však, ženo, stále šťastna buď!

Odejde

HELENA

Ke komu mám přijít s hlasitým svým nářkem, jenž je projevem velikého bolu, s kým mám zavodit ve společném pláči? Na kterou Múzu se v slzách obrátit se svými vzdechy a žalý? Ach, ach! Vy dívky okřídlené,

o panenské dcery Země,
o Seirény, kéž sem přijdete
se svou libyjskou flétnou

nebo sýringou a hrajete žalostné písně
k mým nářkům,

k bolesti bolesti, k žalosti žal.

Kéž mi Persefona sbor pěvecký sem pošle,
potřásněný krví, jenž by doprovázel
mé žalozpěvy písní a zanesl mé slzy
i mé smutné písně do podzemní říše
jak vítaný dar mrtvým.

SBOR

složení z řeckých otrokyň, jež suší prádlo na mořském břehu

U tmavé vody v trávě ohebné
a na výhloncích rákosu
v zlaté záři sluneční
sušila jsem právě
roucha nachová.

Tam jsem smutný nářek zaslechla,
tklivý žalozpěv, ježž asi paní má
zpívala a přitom lkala, vzdychala,
tak jako vodní víla nějaká,
jež po horách téká a kvílí žalostně,
úpí v skalních roklích, v koutech nejzazších,
kdykoli ji volá na námluvy Pán.

HELENA

Ouvej, ouveji!

Ó řecké dívky, koňsi

člunu barbarského, jeden z řeckých plavců
právě k nám sem přišel,
přišel sem a nesl slzy na slzy,

lže zkázu lha,
jež padlo zhoubným ohněm
pro mne, nástroj zhouby,
pro mé jméno plně béd.

Má matka Léda našla
smrt svou ve smýčce
z bolu nad mou hanbou.

Můj choť, jenž po moři
se mnoho nabloudil,
už také zahynul.

A Kastór se svým bratrem,
ta dvojnásobná vlasti ozdoba,
jsou beze stopy pryč, pryč z dráhy závodní
i z tělocvičen při rákosnatém Eurótu,
kde jinoši se cvičí.

SBOR

Ach běda, ach běda!

Ten osud tvůj, pln sténání,

ach ženo, úděl tvůj!

Dal osud, osud dal

ti život-neživot,

hned jak tě zplodil Zeus,

již ve vzduchu nápadný

svým sněhobílým křídlem labutím.

Co ze strastí tě minulo?

Co nezkusilas v životě?

Je mrtva tvoje matka,

a dvojičata Diova, milí synové,

nejsou šťastni též,

ty pak nevidíš svoji rodnou zem

a po městech se šíří pověst o tobě,

jež tě, paní, dává za choť barbaru;

v mořských vlnách ztratil život manžel tvůj,

nebudeš už nikdy krov rodný uctívát,
ani kovovou sochu Athény.

HELENA

Ach ach, kdo z Trojani
neb z řecké země škácel
tu sosnu, která Tróji byla zdrojem slz?
Z ní si zhoubný koráb
Paris zbudoval

a připlul potom s touto lodí barbarskou
k mému domovu a za mou
krásou nešťastnou,

abych mě tak získal za ženu;
s ním Istivá Afrodité, zdroj mé záhuby,
jež přinášela Řekům tehdy jenom smrt.
Ach můj nešťastný osud!

Héra však, mlá a vznešená Diova choť,
trůnicí na zlatém křesle,

poslala ke mně rychlého syna Maina*:
když jsem z říží trhala lístky zelené
a ukřývala v šat, abych potom šla
k Athéninu chrámu kovem bohatému,
ten mě uchopil a vzduchem přenesl
sem do této země neblahé,
a tak vznítil válku, válku nešťastnou
mezi Hellény a syny trójskými.

A proto mám já pověst lehké ženštiny
v místech, kudy teče řeka Simois.

SBOR

Máš strasti, vím. Však je ti na prospěch
svůj úděl životní co nejkřidnější nést.

* Čte se Ma-ji-na

HELENA

Ó družky, s jakým pak jsem spjata osudem?
Což zrodila mě matka lidem na odiv?
Vždyť divem je můj život i mé osudy,
jež zavínila Héra a též krása má.

Jak obraz kěz bych byla smazána a pak
tvář horší místo krásné měla v budoucnu,
kěz na mou špatnou pověst, kterou nyní mám,
by zapomněli Řekové a v paměti
by měli pověst dobrou, jak teď mají zlou.

Kdo v jediné jen věci místo štěstí má
zlo od bohů, je musí nést, byť obtížně,
však já jsem postižena spoustou neštěstí:
mám předně špatnou pověst, i když nejsem zlá,
a to je horší nežli zasloužené zlo,
když někdo neštěstí má, jež mu nepatří.

A dále z otciny mě bozi přenesli
sem do barbarských míst, kde, přítel zbavena,
jsem v porobě, ač rodem žena svobodná —
krom vladáře je každý barbar otrokem.

Můj osud k jediné se kotvě upínal:
že přijde sem můj choť a zprostití mě všech béd.
Ten zemišel však a není již tu na světě.

I matka zhyznula a já jsem její vrah,
sic neprávem, však na mně lpí to bezpráví;
a dcera má, jež byla domu ozdobou
i mou, je bez muže, jak panna šediví;

již nejsou bratři mí, prý děti Diovy —
zda nejsem mrtva již jen těmi osudy
a při svém neštěstí, ač vskutku živa jsem?
A vrchol všeho: kdybych přišla do vlasti,
dům zavřeli by přede mnou, kdo myslí si,
že zemřela jsem se svým mužem před Trójou.
Však kdyby žil můj choť, ten jistě poznal by

mě podle jistých známek, zřejmých jenom nám.
Ten není však, i není pro mě záchraný.

Proč ještě žiji? Jaký osud zbývá mi?
Mám v závěru svých béd si snátek vyvolit,
žít s mužem barbarem a s ním též zasedat
i k bohatému stolu? Je-li ženě své
muž odporný, je odporné i bohatství!

Je nejlíp zemřít — jak však zemřít důstojně?
Smrt v smýšce ve výši je věru ostudná,
to za nevhodné mají sami otroci;
však rána dýkou má cos krásy šlechetné
a v krátkém čase zbaví tělo života.

Tak hluboko jsem klesla ve svých útrapách:
vzdýt všechny jiné ženy pro svůj krásný vzhled
jsou šťastné, a jen mě, žel, krása zničila!

SBOR

At kdokoli je, Heleno, ten cizinec,
co přišel, neměj všechno za pravdu, co řek.

HELENA

Což jasně neřekl, že zabýnul můj choť?

SBOR

I jasně sdělení je mnohdy vyřhané.

HELENA

A nejasné zas může být i pravdivé.

SBOR

Ty upínáš se na zlé spíš než na dobré.

HELENA

Strach, jenž mě uchlvátil, mě žene v zoufalství.

SBOR

A jakou asi přízeň v tomto domě máš?

HELENA

Mám ve všech přátele krom toho ženlka.

SBOR

A víš, co uděláš? Tu hrobku opustíš!

HELENA

Co naznačuješ tím neb k čemu vyzýváš?

SBOR

Nu půjdeš do domu a Theonoy tam
se zeptáš, která dcerou Néreoyny jest
a všechno přesně ví, zda choť tvůj dosud živ,
či opustil už svět. Až všechno jistě zviš
stran jeho osudu, pak raduj se, neb lkej.
Však dokud pravdivé nic nevíš, může ti
snad prospět zámutek? Nuž poslechni mě v tom.
[Již opustí tento hrob, s tou dívkou sejdi se
a všechno se pak dovíš. Nač bys čekala,
když můžeš v tomto domě pravdu vyzvědět?]
I já chci do domu jít s tebou zároveň
a zároveň se zeptat panny na věštnu —
je třeba, aby žena ženě pomohla.

HELENA

Váš návřh, družky, přijímám;
jen pojďte, pojďte do domu,
ať dovíte se o mém
boji osudném.

SBOR

Jdem velmi rády, zvát nás nemusíš.

HELENA

Ach dni můj neblahý!
Jakou zvěst já nešťastná
as uslyším tam v pláči?

SBOR

Jen nevěšti si napřed bol
a nelkej napřed, mláť!

HELENA

Co zakusil můj manžel nešťastný!
Zdali vidí světlo a též spřežení
čtyř koní Héliových,
zda vidí dráhy hvězd,
či v středu mrtvých v podzemí
jen noční tmu má údělem?

SBOR

Hled věřit v lepší budoucnost,
jež ti nastane.

HELENA

Já volám tě a tobě přísahám,
Euróte, zelený vodním rákosím:
je-li pravdivá ta pověst,
že můj muž je mrtev...

SBOR

Proč mluvíš nerozvážně?

HELENA

Kol krku dám si smyčku
a oběsím se hned,
neb měčem probodnu si
hrud ranou krvavou,
zbraň silně vlastní rukou
si k tělu přitlačím;
já obět jsem tři bohyn
a Priamova syna Parida,
jenž u svých stájí v lidských roklinách
žil kdysi jako pastýř.

SBOR

Kéž zlo se jinam obrátí a ty šťastna buď!

HELENA

Ach Trójo nešťastná!
Ten neblahý čin tě zahubil,
strastí zkusilas!
A krása má, ten Afrodítin dar,
proudy krve stála, proudy slz,
k nářku nový nářek,
slzy na slzy, bolest na bolest.
Matky ztratily ve válce své syny,
dívky vlasy stříhaly si
pro své bratry zabité
u proudu fýžského Skamandru.
Zněl nářek, nářek po Řeeku,
a žalné úpění,
ruce do hlavy bily,
tváře s hebounkou pleni
drásaly nehty
a do ruda barvily kreví.
Kallistó, ty šťastná

když arkadská dívka,
vstoupivší v Diovo ložé
čtveřicí chodících údů,
oč více nežli mně ti osud uštědřili!
Změněna ve zvíře s velmi hustou srstí,
byla jsi zbavena úzkosti a žalu.
A také ty, dcero Meropova, kterou kdysi
vyhnala Artemis z družiny své
jak jelena se zlatými parohy,
ale má krása zničila trójský královský hrad
a nešťastné Řeky.

Helena se sborem odejde do paláce

MENEILÁOS vystoupí oděn v cásty jako trosečník

Ó Pelope, jenž v Píse koní čtyřspřehým
jsi Oinomaa kdysi přemoh v závodě,
kéž mrtev zůstal jsi, když tehdy Tantalos
jak dar tě při hostině bohům předložil,
než mohl mého otce zplodit, Átrea,
jenž s Áeropou měl pak Agamemnona,
a mě též, Meneláa, slavnou dvojici,
a věnu významnou — což z chlouby neříkám.
Ten vojsko na korábech k Tróji přepravil,
byl vůdcem mu, však nevlád krutě, náslně,
vždyť velel řeckým mužům s jejich souhlasem.
Teď možno je i mrtvé spočítat, neb ti,
kdož radují se již, že moři unikli,
zpět domů přinesou i jména zabitých;
jen já však bídně bloudím lesklou hladinou
i po vzbouřených vlnách celý čas, co zdi
jsem trójské rozbořil a domů chtěl jsem jít,
však nejsem bolhy uznán hodným návratu.
Už do všech nehostinných, pustých zálivů

jsem připlul v Libyi, však kdykoli mám vlast
již blízko, vítr zpět mě žene, plachty mi
vhod nepohám, abych připlul do vlasti.
Jak trosečník ten bídný, ztrativ přátele,
v zem tuto byl jsem zahmán. Loď má o skály
se rozbila a je z ní troska bezpečtu.
Dno v četných spojích svých se odtrhlo a já
jsem záznakem se na něm stěží zachránil
i s Helenou, již z Tróje jsem dřív odvedl.

Však neznám jméno země, ani její lid.

Já ostýchal se vpadnout mezi lidi dáv
a vyptávat se — takto v cáry obléčen —
a ze studu jsem skrýval i své osudy.
Muž blažený, když má se zle, tu nezvyklost
hůř snáší nežli člověk dávno nešťastný.
Však nouze dotírá, vždyť nemám k jídlu nic
a nemám čím se odít. Místo oděvu
jen tyhle zbytky z lodi mám teď na sobě.
Mé šaty dřívější, lesk přenáherných rouch,
vše pohltilo moře. V koutku jeskyně
jsem ukryl manželku, ten původ všech mých béd,
a přikázal jsem všem svým zbylým přátelům,
ať hlídají mou ženu — a teď přeházám.
Jen sám jsem vyšel, abych pro své přátele
tu sehnal něco k jídlu a jim přinesl.
I spatřím palác, jenž je zdoben římsami,
i skvoستnou bránu nějakého boháče,
i vstoupím s nadějí, že v domě bohatém
cos získám pro plavce. Kdo nemá z čeho žít,
jak moh by pomoci, i kdyby nejvíce chtěl?

Thúe na vrata a volá

Hej hou! Ať vyjde z domu vrátů nějaký
a oznámí tam uvnitř moje neštěstí.

STARENA

Kdo je to u brány? Jen táhni od domu, mým pánům pokoj dej a neotálej dál zde přede dveřmi, sice tady zahyneš — vzdýt původem jsi Řek a ti sem nesmějí!

MENELAOS

To nemusíš mi dvakrát říkat, stařeno, vzdýt poslechnu, mluv jenom trochu mírněji!

STARENA

Jdi odtud, cizince! Mou povinností je sem k domu nepřipustit z Řeků žádného.

Sápe se na Menelaia

MENELAOS

Jen ruce vzdal a silou neodháněj mě!

STARENA

Sám vinen jsi, vzdýt nedbáš, co ti poroučím.

MENELAOS

Svým pánům uvznití domu jdi mě oznámí.

STARENA

Ba draho by ti přišlo oznámení tvé!

MENELAOS

Jak trošeňnk sem jdu, host právea chráněný.

STARENA

Jdi tedy do jiného domu, a ne sem!

MENELAOS

To ne, chei dovnitř sem — a ty mě poslechni!

STARENA

Vzdýt obtěžuješ — hned tě silou zaženou!

MENELAOS

Ach běda, kde je moje vojsko proslulé?

STARENA

Snad někde tam byls v úctě, ale tady ne!

MENELAOS

Ó bozi, jak jsem bezbožně já zneuctěn!

STARENA

Proč topíš oči v slzách? Pročpak naríkáš?

MENELAOS

To jak jsem blažené a šťastné dříve žil.

STARENA

Jdi odtud a ty slzy u svých přátel roň.

MENELAOS

A která zem to je? Ó královský ten dům?

STARENA

To dům je Próteův a země egyptská.

MENELAOS

Zem egyptská! Ach, kam jsem připlul, nešťastník?

roč na tok nlský tolik žehráš, cizince?

STARĚNA

MENEIÁOS

Já na něj nežhám — lkám nad svým osudem.

STARĚNA

Jsou mnozí na tom špatně, nejsi jediný.

MENEIÁOS

A je tu v domě pán, ať jakkoli ho zveš?

STARĚNA

To zde je jeho hrobka, v zemi vláadne syn.

MENEIÁOS

A kdepak tedy jest? Je v domě nebo pryč?

STARĚNA

Zde není. Je však Řeků strašný nepřítel.

MENEIÁOS

A jaký důvod má, jenž nyní škodí mně?

STARĚNA

Je Helena zde v domě, dcera Diova.

MENEIÁOS

Co říkáš? Jakou bajku? Opakuji mi to!

STARĚNA

Je z krve královské, kdys žila ve Spartě.

MENEIÁOS

A odkud přišla? Jaký podklad má ta věc?

STARĚNA

Ta z lakónského kraje dostala se sem.

MENEIÁOS

A kdy?

Pro sebe

Snad nevezali mi ženu z jeskyně?

STARĚNA

Než přišli Řekové kdys k Tróji, cizince.

Už od domu však jdi. Tvým přáním brání věc, jež v domě vladářově rozruch působí.

Vždyt nepřšel jsi vhod. Když chytne tě tu pán, pak pohostinným darem bude ti jen smrt.

Jsem nakloněna Řekům, ať jsem jakkoli dřív příkře mluvila — mám hrůzu z vladáře.

Odejde do paláce

MENEIÁOS

Jak vyjádřit to slovy? Smutné příhody

zde slyším, které vznikly po těch dřívějších, když z Tróje přicházím sem se svou manželkou tam zajatou — tu nyní střeží v jeskyni —

a v tomto domě bydlí žena nějaká

a totéž jméno má jak moje vlastní choť. A také řekla, že je dcera Diova.

Či na pobřeží Nilu nějaký snad muž má jméno Zeus? Jen jeden jest — ten v nebesích.

A kde je jinde v světě Sparta nežli tam,

bez přátel, bez druhů,
že u mnoha už zemí
přistál s koráblem,
když z trójské země se plavil.

HELENA

Já zpět zas půjdu k hrobu, když jsem vyslechla
řeč milou Theonoy, dívky, která zná
přec všechno pravdivě. Ta tvrdí, že můj muž
je živ a dosud hledí v světlo sluneční,
však hlouďí po nesčetných přístavech a tak
sem tam se plaví, zmučen tímto hlouďením —
jen jedno neřkla: zda přijde živ a zdráv.
Mně nepřišlo se zeptat na to výslovně
v té radosti, když řekla, že je zachráněn.
Těž říkala, že blízko této země je,
kam v troskách vyvržen byl s hloučkem přátel svých.
Kdy přijdeš? Ach jak toužím po tvém návratu!

Menelaos vyjde a vstoupí jí do cesty

Ó hrůzo, kdo to je? Či na mě úskočně
snad cíhá bezbožný syn vládece Prótea?
Mám přiskočit snad k hroboce jako hbitá laň
neb rychlá hakechantka? Podle zevnějšíku
je nějaký to divoeh, jenž mě chytit chce.

MENELAOS

Ty, co se dáváš v prudký běh jak o závod
sem k patě hrobky s oběťními koláči,
jen posečkej! Proč prcháš? Vzdýtí mě ohromil
tvůj zjev a naplňuje němým úžasem.

HELENA

Jsem v nebezpečí, ženy, neboť tento muž

K teče Eurótiás, ten s krásným rákosím?
pro mě jeden jen se Týndaróos zve.
A která země stejně s Lakedammonem
a s Trójou sluje? Nevím, co tu říci mám.
Jak zdá se, mnozí mají v světě rozsáhlém
i stejná jména, jako město s městem a
též žena s ženou — nic to tedy divného.

A před hrozbami vrátné také neprehnu.
Vzdýtí není muž, jenž tak by srdce kruté měl,
že jídlo nedal by, až jméno uslyší.
Vzdýtí já jsem slavný oheň v Tróji zapálil,
já, Menelaos, známý všude na světě,
i vyčkám pána domu. V obou případech
se mohu chránit: je-li krutý, surový,
pak půjdu k lodním troskám, kde se ukryji;
a projeví-li mírnost, o pomoc a dar
jej hodlám požádat v své nouzi přitomně.
V mém neštěstí je pro mě vrchol bídy v tom,
že jiné vládece musím prosit o život,
ač sám jsem králem, ale nutnost nese to.
To není výrok můj, leč slovo mudrců,
že není vyšší moci nad moc nutnosti.

Menelaos ustoupí stranou a pozoruje, kdo vyjde

SBOR se vrací s Helenou z paláce

Já vyslechla tu mladou věštkyni,
jež jasně vyjevila v paláci,
že Menelaos nešel černou temnotou,
že nekryje ho země,
že sužuje ho ještě mořské vlnobíhí,
svou pouť že ještě neskončil
v přístavu otcovské země,
že je nešťasten hlouďným životem

i brání přijít k hrobcce, chce mě chytit a dát za chof vládcí — dosud jsem se bránila.

MENEIÁOS

Já nejsem zloděj, ani sluha lidí zlých.

HELENA

A přece na sobě máš oděv škaradý.

Běží kolem Menelaia k hrobcce

MENEIÁOS

Už zastav rychlý běh a odlož všechno strach.

HELENA

Už stojím, vždyt už hrobky zde se dotýkám.

MENEIÁOS

Kdo jsi? Či v tobě, ženo, vidím podobu?

HELENA

A kdo jsi ty? Mám stejnou otázku jak ty.

MENEIÁOS

Já nespatriil jsem nikdy podobnější zjev.

HELENA

Ó bozi! Božské je své milé poznávat.

MENEIÁOS

Což Řekyně jsi snad, či jedna z místních žen?

HELENA

Jsem Řekyně — a totéž chci znát o tobě.

MENEIÁOS

Ty podobáš se, ženo, nejvíc Heleně.

HELENA

A ty zas Meneláovi — nač více slov?

MENEIÁOS

Tys nešťastného muže dobře poznala.

HELENA

Žes konečně už přišel v náruč choti své!

Chce ho obejmout

MENEIÁOS

Své choti? Jaké? Na mé šaty nesahej!

HELENA

Té, kterou Tyndareos, otec můj, ti dal.

MENEIÁOS

Zjev vřidný spíš mi sešli, světlá Hekato!

HELENA

Zde nezříš tu, jež v noci slouží Hekaté!

MENEIÁOS

Já sám přec nejsem, probůh, manželem dvou žen!

HELENA

A které jiné ženy pánem jsi se stal?

MENEIÁOS

Té skryté v jeskyni, co z Tróje vezu ji.

HELENA

Vždyť žádnou jinou ženu nemáš kromě mne.

MENELÁOS

Mám rozum v pořádku, však oči němouné?

HELENA

Máš dojem — na mě hled —, že nevíš svou choť?

MENELÁOS

Zjev stejný, jistota však tebe bere mi.

HELENA

Jen pohleď! Což ti třeba víry zřejmější?

MENELÁOS

Jsi podobná — to vůbec nechci popírat.

HELENA

Kdo jiný může tě než oči přesvědčit?

MENELÁOS

Však v tom je obtíž ta, že jinou ženu mám.

HELENA

Já nešla do Tróje, to jenom přízrak byl.

MENELÁOS

Kdo tvoří přeludy, jež mají lidský zrak?

HELENA

To vzduch — a z vůle boží z něho máš svou choť.

MENELÁOS

Kdo z bohů stvořil ji? Tvá řeč je k nevíře.

HELENA

Tu Héra Paridovi dala místo mne.

MENELÁOS

Jaks tedy byla zde a v Tróji zároveň?

HELENA

Vždyť leckde může být jen jméno, tělo ne.

MENELÁOS

Nu pusť mě! Dost jsem trampot prožil cestou sem.

HELENA

Což zanecháš mě tu a půjdeš bez ženy?

MENELÁOS

Žij blaze, že jsi Heleně tak podobná.

HELENA

Je konec! Zrácím muže, jež jsem našla.

MENELÁOS

Mě přesvědčuje moře strastí tam, ne ty!

HELENA

Ach, která z žen kdy byla nešťastnější mne?

Mě opouštějí moji nejdražší, ach, já
se do své řecké vlasti nikdy nevrátím!

POSEL

Ó pane, hledám tě a stěží nalézám,
už prohloudiv jsem celou tuto cizí zem,
jak poslali mě tvoji zbylí druhové.

je? Snad barbari nás chtějí oloupit?

POSEL

Ne, stal se div! Toť slovo slabé pro tu věc!

MENELAOS

Jen mluv! Jak spěcháš, neseš něco nového!

POSEL

Chci říci, že jsi marně moře trampot snes.

MENELAOS

Lkáš nad starými strastmi. Co však nového?

POSEL

Tvá manželka se vznesla k vzdušným výšinám, je pryč už, skryta v nebi. Opouštějíc sluj, kde my ji střehli, toto řekla: „Chudáci vy z Tróje i vy z Řecka muži ubozí, co u Skamandru kvůli mně jste zmírali! Istí Héřimou a byli přěsvědčeni, že má Paris Helenu, ten ale neměl ji: tak dlouho jsem tu dlela, jak jsem musela, až naplnil se osud. K otcí do nebe teď odcházím. Zlou pověst měla neprávem ta krále Tyndareea deera nešťastná.“

Všimne si Heleny důtklivěji

Tys tedy zde? Ó vítej, deero Lédina!

A já jsem hlásil, že jsi v hvězdné zákoutí již odešla — že umíš lékat, věru já jsem nevěděl a tupit tě už nenechám,

že u Ília strasti zcela zbytečné
jsi způsobilá choti a též spojencům.

MENELAOS

Nu, tak to je! Řeč obou souhlasí a má
ta žena pravdu. Ach jak vytrouzený den,
jenž tebe přivedl zas do mé náruče!

Objímá Helenu

HELENA

Můj drahý Meneláe, dlouhý uběh čas,
však právě v této chvli radost nadchází.
Zase mám milého manžela, družky mé,
v lásce jej plamenné
objímám rukama po čase předlouhém.

MENELAOS

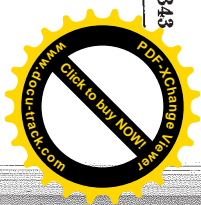
I tebe já. A přec, ač mnoho věcí mám
já na jazyku, nevím, čím bych začal dřív.

HELENA

Radost mám velikou, blahem se zaclouvám,
slzy mi potůčkem po tvářích stékají,
vtoučené tě objímám, a jakou rozkoš zas,
muži můj, cítím!

MENELAOS

Vy oči nejdražší, já nic se nehněvám,
zas deera Diova a Lédina je má,
již kdysi na bílých koních bratři dva
zpěvem blahopřáli, zpěvem blahopřáli
v záři pochodní, z domu mého však
bůh k jinému osudu, lepšímu, tě vzdálil.

HELENA
 „šťěstí, teď štěstí, zas nás spojilo,
 Tyť za tak dlouhý čas, ať ale potrvá!“

MENEIÁOS

Ať potrvá! Vždyť totéž přejí si i já!
 Když dva jsme, musíme být šťastni oba dva!

HELENA

Družky mé milené, nelkám už bolestně
 nad tím, co minulo již.

Mám svého manžela, manžela svého mám,
 na nějž jsem předlouho, mnoho let čekala,
 nežli se navrátí z Tróje.

MENEIÁOS

Ty mne máš a já těbe. Dni jsem nescetné
 tak bídně prožil, než jsem zvěděl Hérin cín.
 Teď z radosti však pláčů, a ne ze smutku.

HELENA

Co říci? Kdo by z lidí v tohle doufal kdy?
 Jak mám tě na prsou tak znenadání zas!

MENEIÁOS

A já zas tebe — myslel jsem, žes odesla
 v zem trójskou, do nešťastných hradeb Ília.
 Jak vzdálila ses, probůh, z mého domu kdys?

HELENA

Ach, ach, ty k trpkému mířš začátku,
 ach, ach, jak trpkou mi dáváš otázku!

MENEIÁOS

Jen mluv. Lze všechno slyšet, co je od bohů.

HELENA

Jak hnusí se mi slova, jež ti říci mám.

MENEIÁOS

Však řekni přeci! Je sladké slyšet o strastech.

HELENA

Ne na loď, jež spěla k ložnici
 mladého cizince,
 na křídlech touhy však po snátku bezbožném.

MENEIÁOS

To osud, nebo bůh tě o vlast oloupil?

HELENA

Syn Divy, Divy syn a Main, choti můj,
 mě k Nílu přenesl.

MENEIÁOS

Jak hrozná zvěst! Ten div! A kdo ho poslal sem?

HELENA

Dávám se do pláče, víčka mám plná slz:
 tehdy mě zničila Diova manželka.

MENEIÁOS

Že Héra? Jaké zlo nám chtěla způsobit?

HELENA

Prameny na horách, vy zřídla, koupele,
 v kterých si bohyne

krásu svou — odtamtud přišel soud.

MENEILÁOS

A jakým zlem tě Héra stihla pro ten soud?

HELENA

Chťe Paridovi vzít mě...

MENEILÁOS

Jak? To pověz mi!

HELENA

...ač Kypriis mě mu přihkla...

MENEILÁOS

Ach ty nešťastná!

HELENA

...nešťastnou nešťastně v Egyptu mě přenesla.

MENEILÁOS

A za tebe, jak říkáš, příznak dala mi?

HELENA

Neštěstí v domě tvém, neštěstí, matko má,
běda mi, ach!

MENEILÁOS

Co říkáš?

HELENA

Matka už nežije. Smyčku si zadřhla
ze studu nade mnou, pro sňatek nešťastný.

MENEILÁOS

Ó žel — však Hermioné, dcera, živa jest?

HELENA

Nevdána, bez dětí, naříká, choti můj,
pro ten můj nešťastný sňatek.

MENEILÁOS

Ó Paride, jenž dům můj zcela rozbořils,
to tebe zničilo i Řeků bezpóctu
v zbroj z kovu oděných.

HELENA

Mne pak, tu Líciei, vlasti své záhubu,
vyhnal bůh z otčiny; odloučil od tebe,
od lože, z domu jsem šla, ale nešla jsem
za sňatkem hanebným.

SBOR

Když prožijete v štěstí zbytek života,
pak vyvázíte strasti, jež vás stihly dřív.

POSEL

I mné eos dejte, pane, ze své radosti,
již tuším i já sám, však přesně neznám ji.

MENEILÁOS

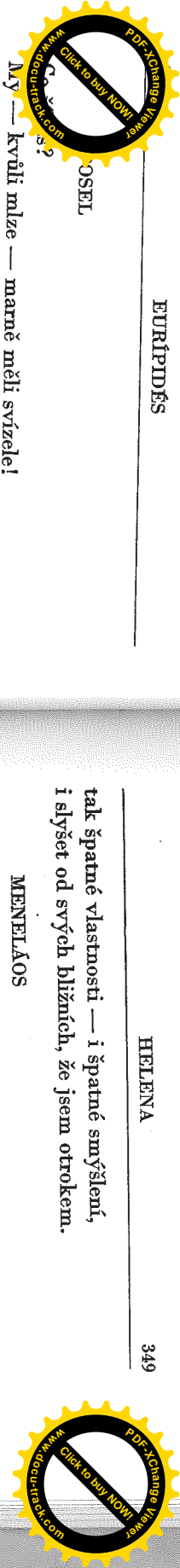
I ty méj účast, starče, v našem hovoru.

POSEL

Ta tedy není zdrojem strastí u Tróje?

MENEILÁOS

Ne, ta to není — bozi oklamali nás.

POSEL

My — kvůli mlze — marně měi svízele!

MENELAOS

To Héřino je dlo pro spor bohů tři.

POSEL

Ta žena zde je vskrukku tvoje pravá choť?

MENELAOS

Jen tato. A již uvěřt těmto slovům mým!

POSEL

Ó deero, bůh je cosi, co je zvláštní nám a nejasné. Však dobře všechno obrací a přenáší sem tam. Ten strasti má, a ten, kdo strasti neměl, jinak bídně zhryne zas.

I ty, i manžel tvůj jste měli strasti dost, ty kvůli řečem, on zas v boji urputněm.

Nic nenašel, ač hledal — neměl nic, teď má, a samo k němu přišlo štěstí nejvyšší.

Ty tedy k hanbě bratřím, otcí starému jsi nebyla — je lež, žes něco provedla.

Zas přivádím si v mysl nyní sňatek tvůj, i na pohodně myslím, s nimiž běžel jsem sám vedle čtyřspřezí, ty na voze pak s ním dům šťastný opouštělas jako nevěsta.

Je špatný, koho osud pánů netkne se a neštěstí i radost s nimi nesdílí.

Však já, ač rodem otrok, moh bych počítán být k sluhům slechetným, a třeba nemám též i jméno svobodné, mám ducha, neboť to je lépe nežli mít jak jedince ty dvě

tak špatné vlastnosti — i špatné smýšlení, i slyšet od svých bližních, že jsem otrokem.

MENELAOS

Ó starče, jenž jsi přestál mnoho svízeli v té válce a též mně jsi sloužil s úsilím, i teď měj účast na mém štěstí nádherném a spěchej oznámit mým zbylým přátelům, co zde jsi právě shledal, co mě potkalo, ať u břehu se zdrží a vyčkávají tam, zas na svízele nové, jichž se obávám, a myslí na možnost, zda odtud odvést lze i tuto ženu, když teď osud máme týž, a budem-li se moci vynuknout barbarům.

POSEL

Tak, pane, stane se. Já všiml jsem si však, že věstci výroky jsou špatné, plné lží. Vždyt Kalchás neřekl a vojsku nezjevil, ni Helenos, že vidí zmírat přátele

jen za přízrak — a město marně zničeno.

Proč tedy dbáme věšteb? Nutno obětmi chtít dobro od bohů, a nechat věštění!

Toť lidský vynález a marné vnařdlo, a žádný lenoch ještě věstbou nezbohat — jsou rozvaha a rozum věstbou nejlepší.

SBOR

Já stejně jako starče soudím o věštbách: vždyt člověk, který v bozích má své přátele, ten doma nejlepší má věštné umění.

HELENA

Nu buďž — je až sem vše dobré. Zvědět však, jak, ubohý, ses potom z Troje zachránil,

ziskem sic, však přec jen přátele
tějí poslechnout i strastí přátel svých.

MENEIÁOS

Chceš slovem, jediním dechem mnoho vyzvědět!
Neč lžel bych ti zkázu v moři Egejském,
jak ohněm Nauplios nás přelstil v Euboi,
kama k libyjským a krétským městům připlul jsem,
a Perseovu hřídku? Kdy bych skončil řeč?
Vzdýt lžením těch strastí zas bych cítil bol
až k zemlení a dvakrát bych se rmoutil tak.

HELENA

Už více řekls, než jsem se tě tázala.
Nech stranou vše a jedno ještě řekni, jak
ses dlouho trápil bludnou cestou po moři!

MENEIÁOS

Let deset před Trójou a potom kromě nich
jsem plavých sedm roků strávil blouděním.

HELENA

Tak dlouhou dobu, říkáš? Ach ty ubohý!
A zdráv pak odamtud jsi na smrt přišel sem.

MENEIÁOS

Co míníš touto řečí? Proč mě niš tak!

HELENA

Pán domu tohoto tě jistě zabije.

MENEIÁOS

Co spáchal jsem, že tenhle osud zasloužím?

Tvůj náhlý příchod mému sňatku překáží.

MENEIÁOS

Což někdo zatoužil mou manželku si vzít?

HELENA

A odvážil se zpučně k sňatku nutit mě.

MENEIÁOS

A je to vlivný občan, či snad vladař sám?

HELENA

Syn Próteův, jenž vládu v této zemi má.

MENEIÁOS

Tak tuhle hádanku jsem zaslech od služky!

HELENA

A u které té cizí brány stanol jsi?

MENEIÁOS

Zde u té, a jak žebrák byl jsem odtud hnán.

HELENA

Tos o jídlo tu prosil? Ach já nešťasná!

MENEIÁOS

To vskutku bylo tak, jen jinak jsem to řek.

HELENA

Pak všechno už, jak myslím, o mém sňatku víš.

MENELAOS

10 Vím — ne to, zdas jeho lásee unikla.

HELENA

Buď jist, že čistou lásku chráním pro tebe.

MENELAOS

Jak věřit v to? Mám radost, pravdu mluvíš-li.

HELENA

Zde vidíš na hrobě mé sídlo ubohé!

MENELAOS

Směs listí vidím, nešťastná — však co s tím máš?

HELENA

Tam prosím, aby k tomu sňatku nedošlo.

MENELAOS

A oltář chybí ti? Či zvyk to barbarů?

HELENA

Ten hrob mě chrání stejně jako boží chrám.

MENELAOS

Což nemohu tě tedy domů dopravit?

HELENA

Spíš měc tě čeká zde než moje lůžko tam.

MENELAOS

Pak ze všech lidí byl bych nejubožejší.

HELENA

Nech ostychu a prchni odtud ze země!

MENELAOS

Ne s tebou? Vždyť jsem Tróju zničil pro tebe!

HELENA

To lžp, než aby sňatek můj tě usmrtil.

MENELAOS

Tvá řeč je zbabělá a Tróje nehodná!

HELENA

Chceš vladaře snad zabít? To však nemožné!

MENELAOS

Mám tedy ruce mlčky poutům nastavit?

HELENA

Jsem bezradná — však nutná pomoc nějaká!

MENELAOS

Je lépe zemřít činně nežli bez činu.

HELENA

Jen jednou naději se můžem zachránit.

MENELAOS

Snad odvahou? Či slovem? Nebo penězi?

HELENA

Když nedoví se vladař, že jsi přišel sem.

MENEIÁOS
 O mně řekne mu? Vždyť nepozná, kdo jsem.

HELENA

Má pomocnici v domě, ta je jako bůh.

MENEIÁOS

Snad věštný hlas se v koutech domu ozývá?

HELENA

Ach ne, má sestru však, ji Theonoé zvonu.

MENEIÁOS

He, věštné jméno. Řekni, čím se zabývá.

HELENA

Ta všechno ví a řekne bratru, že jsi zde.

MENEIÁOS

Pak zemřu. Nemohu se přece utajit.

HELENA

Snad prosbou bychom mohli dívku přemluvit...

MENEIÁOS

Co udělat má? V čem je pro mě naděje?

HELENA

Ať bratru nepoví, že v jeho zemi dlíš.

MENEIÁOS

A když ji přemluví, prchnem odtrud hned?

HELENA
 Když o tom zví, pak snadno, bez ní ale ne.

MENEIÁOS

To tvůj je úkol: žena ženě pomůže.

HELENA

Já obejmu jí s vroucí prosbou kolena.

MENEIÁOS

A co když naše prosby zcela odmítné?

HELENA

Pak zemřeš, a já [žel] se provdám nuceně.

Smrt čeká tě a mne, ach, sňatek náslný.

MENEIÁOS

Chceš zradit? Násilí máš za záminku jen!

HELENA

He, svatosvatě při tvé hlavě přísahám!

MENEIÁOS

Co myslíš? Smrt? A nikdy se už neprovdáš?

HELENA

Smrt stejným mečem — budu ležet u tebe.

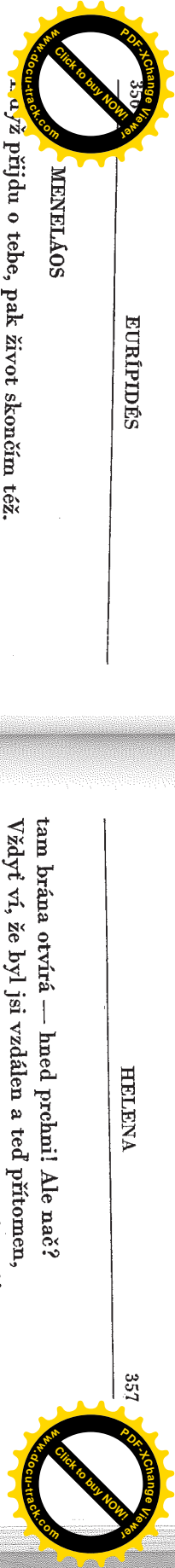
MENEIÁOS

Pak za té podmínky mi stiskni pravici.

HELENA

Zde ruka: ty když zemřeš, nechci žít ni já.

MENELAOS

...a už přijdu o tebe, pak život skončím též.

HELENA

Jak tedy zemřít a též slávu získat si?

MENELAOS

Zde tebe u hrobu i sebe zabiji.

Teď utkáme se v prvním velkém zápase: a nejdřív o tvůj sňatek zápas veliký zde svedeme. Kdo chce, ať blíž sem přistoupí!

Sáhá po meči

Svou trójskou slávu nechci zhanobit a pak, až přijdu do Řecka, být terčem posměchu, já, který Achillea odhal Thetidě, já, který Aianta jsem viděl umírat a zavnil jsem synů Nestorových smrt, já za svou choť se hodným smrti neuznám? Ba naopak! Vždyť jestli bozi moudří jsou, pak lehkou zemí v hrobě může přikryjí, jenž jako hrdina pad rukou nepřátel, však na zbabělce tvrdou skálu přiválí.

SBOR

Kéž Tantaliv rod, bozi, štěstí dosáhne a konečně se zbaví útrap svých a bědi!

Z domu vychází Theonó

HELENA

Ach já tvor ubohý! Vždyť tenhle osud mám! Je po nás, Menelae! Z domu vštíkně sem Theonó jde, dám zvučí, jak už se

tam brána otvírá — hned přehni! Ale nač?

Vždyť ví, že byl jsi vzdálen a teď přítomen, žes přišel sem — jak zhynu, ach já nešťastná! Zhráv přišels z Tróje sem i z krajů barbarských, a na barbarské meče opět narazíš.

THEONÓE vychází s dvěma služkami; jedna nese pochodeň, druhá pánev, na níž pálí síru

Nes světlo svítilny, jdi přede mnou a čist vzduch sírou, jak to svatý božský příkaz chce, ať vdechujeme čistý váněk nebeský;

k druhé služce

a jestliže kdo cestu nohou bezbožnou zde poskvřnil, ty dotkni se jí pochodní a ohněm očist ji, ať mohu projít dál. Až předešpanou práci bohům skončíte, zpět odneste zas světlo domů ke krbu.

Obě služky se trápí do paláce

A jak to vypadá s mou věštbou, Heleno? Tvůj manžel Menelaos je už zřejmě zde, své lodě ztratil i ten přízrak s tváří tvou.

K Menelaovi

Než přišels, co jsi prožil strastí, ehudáku! A nevíš, zda se vrátíš, či tu zůstaněš: vždyť spor je mezi bohy o tebe a dnes se shromáždění koná, při němž je i Zeus. A Héra, která dřív tě zástíh stíhala, teď přiznává ti je a chce tě do vlasů i s chotí zachránit a Řecko poučit, že Paris dostal darem ženu nepravou;

rodité chce tvůj návrat překazit,
 však
 jeho by vyšlo, cenu krásy že
 jen za mlhavý příznak sňatku získala.

A v moci mé je budto říci bratrovi,
 žes tu, a tebe zhubit, jak chce Kypřanka,
 neb s Hérou po boku tvůj život zachránit,
 když zatajím to bratru, jenž mi přikázal
 hned zprávu dát mu, jak se vrátíš v tuto zem.

Chcešli mlčí a zpytavě na oba hledí. Potom se obrátí k služkám

Tak která půjde mému bratru oznámit,
 že tento muž je zde, at nemuším se bát?

HELENA

Já s prosbou, panno, padám ke tvým kolennům,
 a na sedadlo sedám nešťastné jak já,
 tak choť můj, jejíž jsem sotva dostala a teď
 jsem v nebezpečí, že ho spatřím mrtvého.

Ach zamlé svému bratru, že zas v náručí mou
 můj manžel zavítal, má bytost nejdražší.
 Ó prosím, zachraň nás! A nikdy před bratrem
 svou zbožnost nezrazuj a nechtěj od něho
 vděk získat hanebný a nespravedlivý.

Bůh násli má v záštit. Všechny vybíjí
 mít jmění poctivé, a nikdy z loupeže.

Prý s majetkem, jenž není získán poctivě!
 Je nebe společně všem lidem a též zem,
 kde možno plnit domy jménim poctivým,
 jen cizí nechtějte — nic silou neberte!

Mé Hermés správě, ale k mému neštěstí
 dal chránit tvému otci v prospěch manželá,
 jenž tady je a chce mě nazpět získat zas.
 Jak vzal by si mě mrtvý? Jak by mohl dát
 i Prófeus mrtvému mne, bytost žijící?

Hled k přání božím i k přání otcovu:
 zda bůh i mrtvý chtěl by, či zda by nechtěli
 zpět vrátit zase to, co patří bližnímu.

Nu, je to tak? A proto bratru špatnému
 víc nemáš přát než otci, jenž byl šlechetný.
 Když ty jsi věštkyně a věíš v božskou moc
 a zmaříš svého otce mravní závazek
 a nehodnému bratru službu prokážeš,

pak je ti k hanbě, že vše božské znáš, co je,
 i to, co bude, avšak právo zanedbáš:
 můj slitování proto s mužem ubohým
 i se mnou nešťastnou v tak velké nesnázi —
 ach zachraň mě a pomoz takto osudu,
 vždyť nenávidí každý z lidí Helenu;
 mám v Řecku pověst, že jsem muže zradila
 a přesídila v trójské domy bohaté.

Však do Řecka když přijdu, vstoupím do Sparty,
 a oni zjistí, že je bozi zhubli
 svou lstí, já nebudu už přátel zrádkyně,
 zas navrátí mi pověst ženy počestné;
 pak provdala bych deuru, kterou nikdo si
 vzít nechce, a až skoním trpké hlouduení,
 zas budu užívat všech výhod v domově.
 A kdyby v ohni boje zahynul můj muž,
 z mých slz, ač vzdálený, by poznal lásku mou —
 a teď ho ztratit mám, když živ je, zachráněn?
 Jen to ne, panno! O to prosím, prokaž mi
 tu milost a měj za vzor svého otce mrav,
 tak šlechetného, vždyť je slávou největší
 i pro děti, když ten, kdo z otce řádného
 se zrodil, stejné mravy má jak rodiče.

SBOR

Mon lítost budí již tvá slova a též ty

zobuznuješ. Teď slova slyšet chcei, jenž vteláos za svůj život promluví.

MENELÁOS

Já nemám odvahy k tvým klesnouti kolennám a z očí slzy lit, vždyť kdybych zbabělecm se stal, tím nejvíce bych Tróju hanobil, ač říkají, že může slzu uronit i uslechlý muž, ja stížen neštěstím.

Přec této ctnosti však, ač je-li tohle ctnost, já před mužností skvělou přednost nedávám. Však za vhodné-li uznáš muže zachránit, jenž právem žádá získat svoji ženu zpět, pak vrat mu ji a zachraň. Neuznáš-li to, vždyť zlo mě často stihlo, ne teď poprvé, však ty se jako špatná žena projevíš.

Co za správné však mám a sebe za hodna, co nejvíce tvé srdce dojme, to ti chci zde říci u hrobky, kde leží otec tvůj: Ó starče, jenž tu sídlíš v hrobě kamenném, mou manželku mi vrat, jak žádám na tobě — tu Zeus sem poslal, abys pro mě chránil ji. Víš, ničím nejsi mi jak mrtvý povinen, však nepřipustí dcera, aby pověst zlou měl otec kdys tak slavný, ježž teď z podsvětí já volám ven — vždyť na ní vše teď záleží.

I o tvou pomoc prosím, Háde podsvětní, jenž jako svoji mzdou náš množství padlých těl, jež kvůli této ženě měč můj zahubil: buď teď ty mrtvé vrat zas životu, neb jí být horší nedovol, než zbožný otec byl, ať už nezrazuje moje manželství!

A oloupíte-li mě o mou manželku, pak povím ti, co žena dřív ti neřekla:

Mý přisahali, panno, abys věděla, že s bratrem tvým se nejdřív v boji střetneme: buď zemřít musí on, neb já — toť prostá řeč.

Však odmítne-li zápas proti muži muž a hladem nás chce zničit tady u hrobu, ač s prosbou jsem, jsem hotov ženu zabít zde, pak do slabín si vrazit mé svůj dvojsěčný zde nad tou hrobkou, aby proudy krve tak sem tekly na hrob. Ležet budem mrtvi dva zde vedle sebe u té hrobky hlazené vždy tobě k bolesti a otei k potupě.

Pak ani bratr tvůj mou choť si nevezme, též nikdo jiný. Já však si ji odvedu v říš mrtvých, nebudu-li moci domů s ní.

Co s tím však? Snad se k ženě s plácem obracet? To spíš bych chudák byl než činnu schopný muž. Jen zabij, chceš-li — nezabiješ neslavně! Však přece jenom radši poslechni mých slov, dbej práva, a tak já zas dostanu svou choť.

SBOR

Ty řeči zvažit, dívko, úkol teď je tvůj; však tak je rozsud, abys všem se líbila.

THEONOE

Já povahou už jsem i toužím zbožná být, i sebe ctím a nechci slávu otcovu teď poskvřít a bratru službu prokázat tak, aby se pak jevil jako nečestný. V mé duši velký chrám je spravedlnosti: cit pro ni od Nérea mám jak dědicví a tou se, Menelée, zkusím ochránit.

A stejný hlas dám Héře, která dobro chce ti prokázat. Ať daří mě svou milostí

lka — s tou nijak nejsem ve styku.
nedotčenou pannou zůstat navždycky.

Čím u otceva hrobu drásáš duši mou,
s tím souhlasím: nač křivdit, nazpět nevrátit
věc svěřenou. Vždyť kdyby otec dosud žil,
choť tobě vrátil by a tebe zase já.

Trest za takový hřích i k mrtvým proniká,
i ke všem lidem v světě. Dále nežije
už rozum zemřelých, však cit má mrtvý dál,

když po smrti se smísí s věčným éterem.

Však nechci obšírně zde mluvit: zamlčím,
zač prosili jste mě, a nikdy nebudu
v té nerozumné vášni bratru pomáhat.

Áč nezdá se to, přec mu v dobrém prospívám,

když z jeho bezbožnosti zbožným činům ho.
Však sami hleďte, jak vyjít z toho ven,
já z cesty ustoupím a budu mlčet.

Vy s bohy začněte a prostě Kypřianku,
ať dovoli vám opět návrat do vlasti,

a Héra v rozhodnutí dál ať setrvá,
že tebe zachrání i tvého manžela.

Á tebe, mrtvý otče, co je v silách mých,
zvát budou vždy jen zbožným, nikdy bezbožným.

Á tebe, mrtvý otče, co je v silách mých,
zvát budou vždy jen zbožným, nikdy bezbožným.

Odejde do paláce

SBOR

Kdo nedbá práva, nikdy štěstí nedojde,
jen spravedlivý může doufat v záchranu.

HELENA k Meneláovi

Jsme zachráněni, pokud o tu dívku jde.
Co dál však, musíš ty dát vhodné návrhy
a smyslit společný plán naší záchranu.

MENELÁOS

Tak poslyš: už tu dlouho v domě prodléváš
a žiješ mezi služebnictvem královským.

HELENA

Co naznačuješ tím? Vždyť budíš naději,
že něco prospěšného pro nás vykonáš.

MENELÁOS

Zda z těch bys přemluvila někoho, kdo jsou
zde pány rychlých vozů, aby nám dal vůz?

HELENA

Snad přemluvila — ale jakpak utečem,
když nejsme znalí krajin v zemi barbarské?

MENELÁOS

Co říkáš, nelze. Což tak v domě ukrýt se
a mečem dvojsměrným pak zabít vladáře?

HELENA

V tom jistě by tě jeho sestra zdržela
a nesmlčela, že jí bratra zabít chceš.

MENELÁOS

Těž není k úniku a k záchraně zde loď:
vždyť koráb, jejž jsme měli, mořské dno teď má.

HELENA

Nu slyš, zda řekne cos i žena moudrého.

Chceš prohlášen být mrtvým, ať jsi nezemřel?

MENELÁOS

Zlé znamení! Však je-li prospěšné to říct,
chci zdánlivě být mrtvev, ač jsem nezemřel.

HELENA

Svou kadeř ustříhnu a ženským kvílením
bých před tím bezbožníkem lkala nad sebou.

MENELAOS

A jak to dopomůže k naší záchraně?
Je starobylost jakás v tomto návrhu.

HELENA

Já vládce této země požádám, ať v hrob
té prázdny pochová, žes zemřel na moři.

MENELAOS

Když svolí a já budu pohřben zdánlivě,
jak potom bez lodi se zachráníme as?

HELENA

Lod na něm vymohu a do té vložíme,
co potřebné je k pohřbu v mořských hlubinách.

MENELAOS

To správná řeč, až na jedno: když přikáže
hrob zřítit na souši, pak marná je ta lest.

HELENA

Já řeknu mu, že v Řecku není zvykem ty,
kdož zahynuli v moři, pohřbít do země.

MENELAOS

To zase říkáš správně: s sebou popluji
a věci k pohřbu s sebou na loď naložím.

HELENA

Je třeba, abys ty byl při tom především
a plavci tví, co oné zhoubě unikli.

MENELAOS

Jak budu mít pak koráb pevně na kotvě,
muž stane vedle může měem ozbrojen.

HELENA

Vše řídit musíš ty; jen vítr příznivý
ať duje do plachet a loď nám poháná.

MENELAOS

Tak bude a mé strasti bozi ukončí.

Co řekneš — kdo ti zprávu o mé smrti dal?

HELENA

Nu, ty! A říkej, že jen sám ses zachránil,
že s Menelaem puls, jej viděls umírat.

MENELAOS

Vždyť dosvědčí i cáry, jež mám na sobě,
jak nešťastně nám v moři ztroskotala loď.

HELENA

Ted vhod nám přišla zhouba tehdy nevhodná
a ono zlo se může v dobro proměnit.

MENELAOS

Je třeba, abych s sebou vešel do domu,
či mám snad tiše sedět tady u hrobu?

HELENA

Jen zůstaň zde. A kdyby chtěl ti ublížit,
ten hrob a též tvůj meč tě jistě ochrání.

Já vstoupím do domu, svou kadeř ustříhnu
a černý šat si vezmu místo bílého,

a tvář si do krvava nehty rozdřásám.

Bojí
 musím zemřít, když mě při lstrí dopadnou,
 neb po záchraně tvé se vrátím do vlasti.

Čtná Héro, která s Diem v lůžko vstupuješ,
 nás ubohé dva lidi utrpění zbav,

tak prosíme a ruce k nebi zdvihnáme,
 kde nádherné máš sídlo mezi hvězdami.

A ty pak, Afrodito, také neníš mě,
 když za můj sňatek cenu krásy získalas.

Už dost je trýzně té, jež dřív mě trýznila,
 když dalas barbarům mé jméno, ne však mne.

A chceš-li mi vzít život, nech mě zemřít
 v mé otcině. Ach, kdy se nasytíš už béd

a vášní, klamů, vynálezů úskočných
 a zhoubných kouzel, jež jsi domům strojila?

Bud mírná, neboť jinak ze všech bohů ty
 jsi lidem nejsladší — to nechci popírat.

Helena odejde do paláce, Meneláos klesí u náhrobků

SBOR

Tebe volám, ptáčku, jenž máš své zpěvné sídlo
 v lesnatých úvalech a hustých křovinách

a ze všech nejslaději zpíváš,
 líbezny slavičku,

ty pěvče žalostných písní,
 jenž ze žlutého zobáčku

lkáš tak tesklivě,
 přijď a pomoz mi zpívat o strastech

nešťastné Heleny,
 o žalostném údělu a slzách trójských žen,

jež způsobily řecké oštěpy
 již zanedlouho potom,

když připlul Paris, připlul

však na neřecké lodi,
 a zpěněnou hladinou kvapně proletěl
 a tebe si, Heleno, zkázu líta,
 ze Sparty odvážel jako svou choť
 v průvodu Afroditině.

A mnozí z Řeků vydechli tam duši
 po zásahu střel a kamenů

a teď jsou v tmavém Hádu.

Pro ně si ustříhly vlasy

jejich nešťastné ženy —

a v ložnicích muži už nejsou.

Mnoho též zhubil Řeků,

když roznuřil planoucí zář

kol eubojského břehu

muž s lodí jedinou,

jenž na skály je vrhl kařejejské,

na břeh egejský,

když zažehl pochodeň klamnou.

K malijským pak horám, kde nejsou přístavy,

a na bludné cesty, pryč od vlasti své

byl větrem zahmán muž, jenž odvážel si dar,

ne dar, jen předmět všech bojů —

mlhavý Héřin výtvor.

Co je to bůh, či nebůh, co je uprostřed,

kdo z lidí podstatu našel,

ať jakkoli hluboce promyslel věc,
 když vidí zásahy bohů,

výkřivy sem a tam,

nazpět jak Štěstěny běh

opět se obrací nečekán?

Tys, Heleno, Diorou dcerou,

v Léidině klínu opeřený otec

tě zplodil.

Po Řecku pověst hanebnou jsi měla,

rádkyně nevěrná,
že jsi
žná, nespravedlivá;

u lidí o tom nic jistého neznám
a pravdu jsem našla jen ve slově božím.
Rozum nemáte vy, kteří si chcete
získat slávu a čest

jen válkou a v zápase ostěpem ostrým —
tím bez bolu neukončíte
trampoty lidské.

Bude-li rozhodším krvavý zápas,
svár nikdy se neskonečí
v obcích smrtelných lidí.

Skončil zde na světě pobyt
i Priamův rod, ač bylo by možno
spor tvůj, Heleno, dohodou srovnat.

Ti jsou teď v Hádově podzemním sídle
a hradby zachvátli oheň
jak Diův blek.

A ty teď, Heleno,
sklízíš strasti a strasti,
bolest a nehody žalné.

*Vystoupí Theoklymenos, trasející se z lovu. Služebnictvo mu
nese lovecké nástroje a ulovenou zvěř*

THEOKLYMENOS

Ó vítěj, otciv pomníku! Já u brány
tě pohřbil, Prótee, i pro své pozdravy:
vždyť kdykoli jdu z domu a zas vracím se,
já, zbožný syn tvůj, otče, zde tě oslovím.

Vy tedy služové už hleďte dopravit
ty psy a sítě na zvěř v sídlo vládatské.

Služové odejdou

Já často už sám sobě vyčítal a lál,

že nikdy provinilice smrti netrestám.

A teď se dovídám, že nějaký snad Řek
k nám přišel do země a strážím unikl —
buď zvědát jde, neb tajně získat Helenu.
To zaplatí však smrtí, jak ho dopadnem.

Co to?

Už sledávám tu zřejmě všechno po činu:
vždyť opustila již své místo u hrobu
a odvezena odtud deera Lédinal!

Hej, služové! Otevřte a koně od žlabů
hned odvažte a vozy vytáhněte ven;
já dám si práci, aby tajně ze země
mi neunesli ženu, po níž toužím sám.

Vtom vychází Helena z paláce v černém šatě

Ne, počkejte! Vždyt vidím, že je v domě zde
a neprchla ta žena, kterou stíhat chci.

A pročpak ty sis vzala místo bílého
šat černý záměnou a vlasy ustříhla
jsi z ušlechtlé hlavy, pročpak naříkáš
a svlažňuješ si tváře proudem jasných slz?

Či uvěřilas nočním snům a běduješ,
či z domu nějakou jsi pověst zaslechla
a pro ni rmoutíš se a trýzníš mysl svou?

HELENA

Ó pane — tímto jménem tě už nazývám —,
je po mně, vše to tam, už neznamenanám nic.

THEOKLYMENOS

Co postihlo tě zlého? Jaké neštěstí?

HELENA

Ach, Meneláos — jak to říci? — zemřel mi!

THEOKLYMENOS

z dvé zprávy nemám radost, v šesti netonu.
A jak to víš? To řekla Theonóé ti?

HELENA

Ta tvrdí to i svědek jeho záhuby.

THEOKLYMENOS

Snad je tu kdos a to ti jasně oznámil?

HELENA

Je tu — necht' přijde tam, kam přijít přejí mu.

THEOKLYMENOS

Kdo je to a kde je? Ať zevrubně to zvlím!

HELENA

To ten je, co tu schoulen sedí u hrobků.

THEOKLYMENOS

Ó Foibe, jak je oděn v cáry ohavné!

HELENA

Tak, běda, vypadá, ach, asi i můj choť.

THEOKLYMENOS

Kdo je ten muž a odkud dostal se až k nám?

HELENA

To jeden z Řeků je a plul s mým manželem.

THEOKLYMENOS

A říká, jakou smrtí zemřel manžel tvůj?

HELENA

Smrt nejsmutnější v chladných mořských vlnách měl.

THEOKLYMENOS

Kde po vzdálených mořích s lodí právě plul?

HELENA

Byl na skalnatý útes vržen v Libyi.

THEOKLYMENOS

Že nezhybnul i tenhle — jeho plavby druh?

HELENA

Je leckdy nad šlechtice chudák šťastnější.

THEOKLYMENOS

Když opustil vrak lodní, odkud přichází?

HELENA

Kéz zabýnul tam zle, však Meneláos ne!

THEOKLYMENOS

Ten zhybnul. V jakém člunu tenhle připlul sem?

HELENA

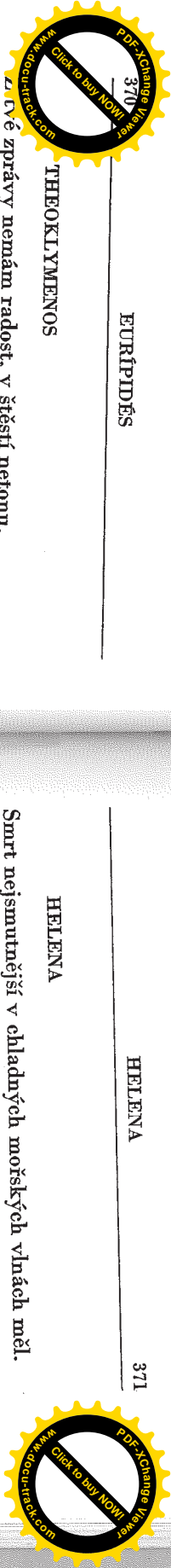
Prý plavci byli tam a ti ho vytáhli.

THEOKLYMENOS

Kde zlo je — místo tebe k Troji poslané?

HELENA

Ten vzdušný přízrak myslíš? Zamizel do vzduchu.

THEOKLYMENOS

Priame a Trójo, marně padli jste!

HELENA

I já jsem zazila zlý osud Trójanů.

THEOKLYMENOS

A chotě pohřbil ti, či nechal bez pohřbu?

HELENA

Ba bez pohřbu! Jak trpím tím svým neštětím!

THEOKLYMENOS

A proto ustříhla sis rusé kadeře?

HELENA

Vždyť drahý je mi v moři i tu na světě.

THEOKLYMENOS

A truchlíš doopravdy nad tím neštětím?

HELENA

Což smrt své sestry, pane, ty bys lehce nes?

THEOKLYMENOS

Ach ne! Co teď? V té skryši budeš bydlet dál?

HELENA

Proč vysmíváš se mně? Dej pokoj mrtvému.

THEOKLYMENOS

Jsi věrná svému muži a mě odmítáš?

HELENA

Už ne, buď nad mým sňatkem nyní pánem ty.

THEOKLYMENOS

S tím sice pozdě jdeš, však přesto chválím to.

HELENA

A víš, co dál? Co bylo, zapomeňme již!

THEOKLYMENOS

A zač? Ať přízeň vždy se přízní vyvážní!

HELENA

Už smlouvu sjednejme a ty se se mnou smíři!

THEOKLYMENOS

Spor s tebou zanechám — ať odletí jak ptáki!

HELENA

Když přišel jsi, pak prosím při kolenu tvých...

THEOKLYMENOS

Co získat chceš, že s prosbou se mě dotýkáš?

HELENA

Ach, toužím pohřbit svého muže mrtvého!

THEOKLYMENOS

Lze pohřbit nepřítomné? Či jen pohřbíš stín?

HELENA

Je zvykem u Řeků, kdo zemře na moři...

THEOKLYMENOS

Co dělat? To by znal tvůj choť, rod Pelopův.

HELENA

...jej pochovat pak v prázdném tkaném oděvu.

THEOKLYMENOS

Jej pocit hrobkou — zříd ji, kde chceš na zemi.

HELENA

Tak utonulé plavce nepohříváme.

THEOKLYMENOS

Jak tedy? Nejsem znalý řeckých zvyklostí.

HELENA

Co třeba, vezem v loďi mrtvým do moře.

THEOKLYMENOS

Co pro mrtvého tedy poskytnout ti mám?

HELENA

Ten zde to ví. Já — dříve šťastná — neznám to.

THEOKLYMENOS

Ó eizimě, tys milou zprávu přimsl.

MENELAOS

Ne ovšem milou mně, a též ne mrtvému.

THEOKLYMENOS

Jak pohřbíváte ty, co v moři zhyznuli?

MENELAOS

To podle toho, jaký kdo má majetek.

THEOKLYMENOS

Zde za tu určí jakékoli bohatství.

MENELAOS

Dív bohům podsvětním se obět zabíjí.

THEOKLYMENOS

A jaká? Sděl mi to a já tě poslechnu.

MENELAOS

Ty sám to rozhodni, vždyť postačí, co dáš.

THEOKLYMENOS

Je u nás zvykem koně nebo býka dát.

MENELAOS

Jen darem nedávej nic nezdařeného.

THEOKLYMENOS

Vždyť v stádech bohatých těch dobrých máme dost.

MENELAOS

A bez těla se nesou máry přikryté.

THEOKLYMENOS

To bude. A co dál se dávat povinné?

MENELAOS

I zbraně, neboť též byl milý Areu.

Co dáme, bude jeho rodu důstojné.

THEOKLYMENOS

MENELAOS

Pak ještě krásné květy, co jich rodi zem.

THEOKLYMENOS

A jakým způsobem to do vln spouštíte?

MENELAOS

Je nutné loď tu mít a schopné veslaře.

THEOKLYMENOS

Jak daleko pak s lodí pluješ od země?

MENELAOS

Až stěží vidět z břehu vlny od vesel.

THEOKLYMENOS

Proč zachovává Řecko s úctou tento zvyk?

MENELAOS

To aby vlny zpět ven obět nevrhly.

THEOKLYMENOS

Pak dostanete rychlý koráb foinický.

MENELAOS

To krásné bylo by a nebožtíku vhod.

THEOKLYMENOS

A můžeš tohle sám jen — bez ní vykonat?

To povinnost je matky, dětí, manželky.

THEOKLYMENOS

Jak říkáš, musí sama pohřbit manželka?

MENELAOS

Je zbožné nebrat mrtvým, co jim náleží.

THEOKLYMENOS

At tedy jde! V mém zájmu je mít zbožnou chot.
Jdi domů, a co sluší, vyber mrtvému.

K Menelaovi

A s prázdnou rukou pak ni tebe nepustím,
až této posloužíš. A žes mi přinesl
tak dobrou zprávu, místo cárů dostaneš
i pěkný šat a jídlo, abys do vlasti
se dostal, vždyť, jak vidím, nouzi nyní máš.

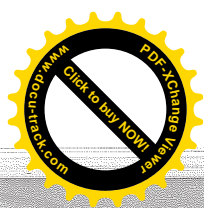
K Heleně

A ty se, ubohá, tím marně netrap již!
Už naplnil se osud Menelaovi
a manžel, který zemřel, nemohl by žít.

MENELAOS

Tvůj díkol, mladá ženo: v lásce manželka
mít přítomného a už nebat mrtvého —
to nejlepší je v této chvíli osudné.

A zachráním-li se a přijdu do Řecka,
té hany dřívější tě zbavím, staneš-li
se ženou, jakou máš být svému manželu.

Tak stane se, a manžel na mě nebude
si stýskat — sám to víš, vzdýt budeš nablízku.

Jdi, ubohý, teď dovniř, tam se vykoupěj
a šaty vyměň si. To dobrodíní ti
už nechci odkládat, neb s větší ochotou
svou službu splníš mému choti drahému,
když získáš od nás, čeho je ti potřeba.

Všichni odejdou do paláce

SBOR

Kdys matka bohů Rheea
kvapně pobíhala
po lesnatých stránkách,
po zátočkách proudících řek,
po hučících mořských vlnách
a toužila svou deernu nalézt, po níž
vidu ani slechu nebylo.

Puklic pronikavý zvuk
kolkolem krajem se nes
jako volání.

Tu panenské bohyně dvě
se na svých vozech připojily k Rheji
a kvapily za dívkou, vytrvanou jim
z tanečních rejů; z panenských her,
jak vichřice hnaly se za ní:
Artemis, držíc luk,

a Athéna ve zbroji s pohledem strašným.
Ze sídel nebeských díval se Zeus
na trudné úsilí bohůň,
jiný však stanovil osud.

Když pak ten běh, to bloudění dlouhé
a námahu skončila matka,

marně hledajíc deernu,
záhadně vytrvanou jí,
zničila sídla ídských nymf
s vláhou živného sněhu,
ve své bolesti dolů též strhla
sněžné houštiny skalnatých hor;
nedala plodům ze země růst,
nedala vzejít setbě,
čimž ničila národy hladem.
Bujnou píci ni pučící trávu
pastviny nevydaly.
Ustával ve městech život,
oběti bohům se nepřinášely,
nepálili obětní chléb.
V nesmírném žalu
zastavila chladivé proudy
tryskajících bělostných vod.

Že tím však skončila hodý
bohům i smrtelným lidem,
děl Zeus, aby tak zmírnil
matčin ošklivý hněv:

„Běžte, Charitky vzácné,
jděte a navštivte Rheu
planoucí pro deernu hněvem,
zažeňte marného hledání bol,
jí s Múzami ve sboru pějte.“

I popadla vřeštící trubku
a bubínky z napjaté kůže
z blažených bohů ta nejliboznější,
Afrodité!

Rhea se do smíchu dala,
zvučnou píšťalu do ruky vzala,
a z jásothu cítila radost.
Tys ve svém domě jí nedala znít

ať, jak bylo by třeba,
 a tím jsi, deersko, veliký hněv
 vzbudila u Matky bohů,
 když oběťmi necitlas ji.
 Má zajisté velikou moc
 pestrý ze srnců oděv,
 posvátná hůl a břechtan,
 který se kolem ní vine,
 jakož i v kruhu se točící vlk,
 kterým se bzučivě rozvíří vzduch,
 i ke cti Bakhově vlající vlas,
 slavnosti po celou noc,
 zatímco měsíc vrhal svou zář
 na tvá zavřená víčka
 a ty ses pyšnila krásou.

HELENA *vystoupí z paláce s Menelaem, jenž má nový oděv
 a výzbroj*

Co domu týká se, jsme šťastné, družky mé,
 vždyt Proteova dcera Istiné nám pomáhá:
 ať bratr se jí tázal, nevyzradila,
 že manžel můj je zde, a tvrdí kvůli mně,
 že zemřel a už zářné slunce nevidí.
 Té vhodné chvíle choť můj skvěle využil:
 sám nese výzbroj, již má spustit do moře:
 hle, do držadla štítu vložil statnou dlaně
 a pravou rukou zase oštěp uchopil,
 jak chtěl by mrtvému svou službu prokázat.
 Též k obraně se vhodné výzbrojil jak ten,
 kdo slavně přemoci chce spousty barbarů,
 až vstoupíme pak na loď hnanou vesly jen;
 šat trosečnicka svlék a vzal si oděv, jež
 jsem já mu dala — též jsem lázeň zchystala,
 kde za tak dlouhý čas se v říční vodě myl.

*Z paláce vyhledá Theoklymenos se služebníky, kteří nesou
 věci potřebné k oběti za mrtvého*

Však z domu sem již jde ten muž, jenž myslí si,
 že drží mě už v rukou, k sňatku ochotnou,
 i musím zmlknout.

Ke sboru

Ty buď dál k nám laskavá,
 rty semkni k mlčení, ať můžem zachránit
 se sami a pak též i tebe zachránit.

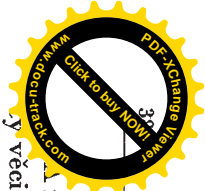
THEOKLYMENOS ke službám

Jak cizinec ten káže, jděte za sebou
 a k moři doneste ty věci pohřební!
 Ty poslechni a zůstaň tady, Heleno,
 má slova schváliš-li. Vždyt tím, že budeš tu,
 mu stejně posloužíš, jak kdybys byla tam.
 Mám strach, že podlehla bys touhy náporu
 a pak se do vln mořských vrhla při tom, jak
 jsi láskou k dřívějšímu choťi vzrušena —
 vždyt příliš pro něj lkáš, ať ještě nejší tam.

HELENA

Můj nový choťi, je přec třeba v úctě mít
 své první manželství, ten sňatek z dívčích let;
 já z lásky k svému manželu bych třeba s ním
 i zemřela. Však nač jen smrtí mrtvému
 mám důkaz lásky dát? Jen dovol mi tam jít,
 ať sama mrtvému vzdám obět posmrtnou.
 Ať bohové ti dají, co ti přejou já,
 i tomu cizinci, že v tom nám pomáhá.
 Pak získaš ve mně ženu, jakou v domě svém
 máš mít, když dobro čimš Menelaovi
 i mně — vždyt v dobrý osud tohle směruje.

... nařídí též, kdo loď nám dá, v níž povezem
Ty věci, ať mám plný důkaz lásky tvé.

THEOKLYMENOS *k jednomu ze služků*

Ty jdi, loď sídónskou jim dej, co padesát
má vesel, a k ní rovněž zdatné veslaře.

HELENA

Což nebude loď řídit ten, kdo zdobí hrob?

THEOKLYMENOS

I bude — jej má plavci musí poslouchat.

HELENA

To znova rozkaž, ať tě dobře pochopí.

THEOKLYMENOS

To káži znova — a potřeji, když chceš.

HELENA

Ať za ten trojí rozkaz zdar máš, a též já.

THEOKLYMENOS

Ať nesvražuješ příliš slzami svou tvář!

HELENA

A tento den ti pak mou vděčnost ukáže.

THEOKLYMENOS

Je marné želet mrtvých, marná péče ta.

HELENA

Je tam i tady něco, co mě zjišťuje.

THEOKLYMENOS

Vždyt nebudu ti horším mužem, než byl on.

HELENA

Mně nejsi nemilý, jen štěstí třeba mi.

THEOKLYMENOS

To v tvé je moci, dáš-li mi svou náklonnost.

HELENA

Já dávno znám už, co je láska k přátelům.

THEOKLYMENOS

Chceš, abych pomoh vám, sám řídil výpravu?

HELENA

Ach ne! Svým otrokům sám, pane, neotročí!

THEOKLYMENOS

Nu dobrá! Nechat platí řecké zvyky zde.

Můj dům je čistý, neboť Menelaos zde

svou duši nevydechl. Ať někdo se vzkazem

k mým správcům jde, ať vzácné dary svatební
sem do paláce snesou. Celá naše zem

ať zpěvem blahopřejných písní zaznívá

ať mé svatbě s Helenou a slaví štěstí mé.

Ty, cizince, však jdi a toto odevzdej
v klín moře dřívějšímu choti ženy mé

a zas pak domů kvap s mou chotí, abys s ní

mně ke cti zchystal hody svatební a pak

buď domů plul, neb zůstal zde a šťastně žil.

Odejde do paláce

MENELAOS

O Die, jenž se otcem, moudrým bohem zveš,
 rač na nás pohlédnout a zbat nás trampot zlých!
 A spoj se s námi, kteří těžce vlečeme
 své strasti s úsilím; když přstem dotkneš se,
 my dojdeme k štěstí, k němuž chceme dojíti.
 Už dost je trýzní, které dřív nás trýznily!
 Co zaslechli jste, bozi, proseb ode mě,
 v sluch milých a též trpkých! Ne jen stále však
 mám strasti mít — též kráčet s hlavou vztyčenou!
 Jen jednou přispějte — a budu šťasten vždy.

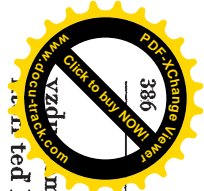
Menelaos a Helena odejdou směrem k lodi

SBOR

Ty lodi sídónská, rychlá,
 ty lodi z fóniických vod,
 tak milá mořským vlnám
 tepotem vesel svých,
 ty povedeš půvabný rej
 delfínů mrštných,
 až hladnu moře
 rozčeň mírný vánek
 a třípytivá Pontova dcera
 Galéné promluví takto:
 „Už rozviněte plachty,
 ať větřík je na moři dme,
 chopte se smrkových vesel,
 plavci, hej, hola hej, plavci,
 odvezte Helenu nazpátek k břehům
 s krásnými přístavy,
 do Perseových Mykén.“
 Tam jistě zas najdeš, Heleno,
 u říčního proudu

neb před chrámem Pallas Athény
 obě Leukippovy dcery,
 až po tak dlouhé době
 v rej tančení zas vkročíš,
 neb budeš v noci družně
 zas Hyakintha slavit.
 Jej Foibos kdysi zabil
 hlazeným kotoučem disku,
 když spolu závodili.
 Proto pak Diův syn Foibos
 přikázal lakónské zemi
 slavnostně tento den světit.
 Zase svou dcerušku najdeš,
 kterou jste nechali doma
 a dosud jí svatební
 pochodně nezaplály.

Kéz bychom mohly létat
 jak lbyšší jestřábi v houfech,
 kteří přehají před zimním deštěm,
 poslušni hlasu vůdce,
 který je nejstarší z nich
 a hlasitě na druhy volá,
 kdykoli přiletí v poušti
 neb do kraje s úrodou plodu.
 Ó jestřábi s dlouhými křky,
 vy drhové letících mráků,
 vyleťte k Plejadám vzhůru,
 k nočnímu Oriónovi,
 se zprávou nejradostnější
 potom se k Eurótu sneste,
 že už Menelaos Ílion dobyl
 a vrátí se domů.
 Přijďte na koních sem,
 ó synové Tynhareovi,

m přiletíte, vy,
 vzhůru teď bydlíte v nebi
 pod dráhou zářících hvězd,
 chraňte Helenu svou
 a pošlete příznivé větry
 po vůli Diové plavcům
 na lesklou hladinou mořskou,
 na vlny siného moře.
 Odvráťte od sestry hanbu
 pro onen v cizině sňatek,
 který jí uchystal na Ídē spor
 a trestem pro ni se stal,
 třebaže nepřišla nikdy
 k trójským Fobovým hradbám.

POSEL

Jsem rád, ó pane, že tě doma nalézám:
 tak nové neštěstí se dovíš ode mě.

THEOKLYMENOS

Co je?

POSEL

Už o sňatek se s jinou ucházej,
 neb Helena ti prchla, je už mimo zem.

THEOKLYMENOS

Což na křídlech se vzneseš, či snad pěšky šla?

POSEL

Ji Menelaós odtud odvez na lodi;
 sem přišel sám a sám zde oznámil svou smrt.

THEOKLYMENOS

Jak hrozná zpráva! Nelze věřit slovům tvým!
 A která loď ji z naší země odvezla?

POSEL

Ta, kterou tys dal cizinci; s ní odplul pryč
 i s tvými plavci — ať to naráz všechno zvis.

THEOKLYMENOS

A jak? To chtěl bych vědět, neboť nemyslím,
 že jedna ruka jen by mohla přemoci
 tak mnoho plavců, s nimiž poslán byls i ty.

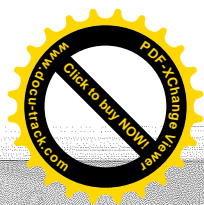
POSEL

Když opustila tento palác královský
 a k moři brala se ta dcera Diova,
 svou něžnou nohu kladla vážně, sténala,
 však nad přitomným, a ne mrtvým manželcem.

Když k ohradě jsme přišli u tvých loděnic,
 loď spustili jsme zcela novou, sídónskou,
 jež lávek padesát a tolik měla též
 míst pro plavce. A práce práci stíhala:
 ten stavěl stožár, druhý veslo připínal
 a jiný upevňoval v závěs kormidlo.

To pachtění však mělo právě tento cíl:
 ti Řekové, co přišli sem s tím cizincem,
 již k břehu dospěli, sic zdatní, zevnějškem
 však zpusťlí, odění v šat trosečnicků jen;
 když spatřil Menelaós, že jsou všichni tu,
 žal strojený jim dával najevo a řek:

„Och nešťastníci, jak jste dostali se sem
 a z které řecké lodi po ztroskotání?
 Zda syna Átreova s námi pohřbíte,
 ježž Helena zde prázdným hrobem uctívá?“

Ti na loď šli a lstrivě slzy ronili
a sami nesli obět Menelaovi.

To bylo podezřelé nám a navzájem
jsme o tom mluvili, že loď se přeplnů,
když oni nastoupí. Však přec jsme mlčeli
a dbali jsme tvých slov, vždyť cizinci jsi sám
dal příkaz řídit loď a tím vše pomátš.

Ty lehké věci jsme pak na loď vložili
již snadno, ale býk, ten nechtěl přikročit
nám k můstku lodnímu, jen bučel, vzpouzel se,
kolkolem stácel oči, záda prohrýbal,
zrak stácel na svúj roh a takto bránil se
být jenom doteku. Tu manžel Helenin
dal rozkaz: „Vy, co trójské zdi jste zbořili,
jen popadněte podle zvyku řeckého
hned toho býka na svá mladá ramena
a na přídu ho vhnodte. Hned pak vemte nůž,
ať probodne ho naráz v oběi mrtvému!“

Ti na ten rozkaz přišli, býka vyzdvihli,
pak nesli jej a k lávkám zvíře složili.
Král jako koni hladil býku čelo, šíj,
a tím ho přiměl, aby vstoupil na koráb.
A nakonec, když loď to všechno pojala,
i Helena svou krásnou nohou po stupních
tam vstoupila a vprostřed lavič usedla
a Menelaos s ní — již mrtvý, jak šla řeč.

A druhí v stejném počtu si v boeích sedali,
muž vedle muže vlevo a též napravo,
meč každý v šatech skrytý měl, a po vlnách
se nesl zpěv, jak vůdceiv hlas jsme zaslechlí.
Když běh už nebyl blízko ani daleko,
tu otázel se takto správce kormidla:

„Mám, cizínče, plout ještě dál, či stačí to?“
„To stačí,“ řekl on. Pak s mečem v pravici

již vstoupil na příď, jak by obět řídit měl,
však na nikoho z mrtvých přitom nevzpomněl,
fal do krku a prosil: „Poseidóne, ty,
jenž sídlíš v moři zde, i Néerovny ctně,
mé odtud zachraňte i choť mou bez pohrom
až k našim břehům.“ Vtom již tekli do moře
proud krve a tak věštil štěstí cizinci.

A tehdy zvolal kdos: „Ta plavba, to je lest!
Hned plujme nazpátek! Ty udávej nám takt,
ty stáčeji kormidlo!“ Tu od oběti vstal
syn Atreův a zvolal k druhům ve zbrani:
„Vy, výkvět řecké země, pročpak váháte
bít barbary a klát a z lodi do moře
je házet po hlavě?“ Vtom na tvé plavce zas
nás vrchní lodník zvolal rozkaz opatřený:
„Ať někdo honem lodní ráhno pozvedne,
ten příčku ulomí a jiný veslem zas
ať do krvava zbarví hlavy nepřáteli!“

I vyskočili všichni — kusy lodních dřev
z nich jedni svřáli a druhí meče zas.
Loď krví mokvala. Vtom náhle ze zádi
zní výzva Heleny: „Teď mužům barbarským
svou trójskou slávu zjevte!“ V tomto úsilí
ti padali, ti vstávali, a ležící
bys moh mít za mrtvé. A Menelaos sám,
zbraň v ruce, pátral, kde se druhům daň zle,
tam v pravé ruce meč svúj obracel, až ti
ven z lodi skákali. Pak vesla odňal všem
tvým lodníkům. Tu přistoup k správci kormidla
a směrem k Řecku loď mu řídit přikázal.
I rozvinuli plachty, vhodný vír vál,
když pluli od břehu. Já smrti unikl
a podle kotvy jsem se spustil do moře.
Již umdlával jsem, když mě jeden z rybářů

a člun, dovez k břehu, abych mohl ti
řát o tom zprávou. Není lidem k užítku
nic tak, jak nedůvěra moudrá, rozvážná.

SBOŘ

Jak asi Menelaos, který tady byl,
se tobě, pane, moh i mně tak utajit?

THEOKLYMENOS

Ach, ach, já ubohý! Já ženskou lsi byl chycen,
už utekl mi sňatek. Ach, kdyby možné bylo
ten jejích koráb stíhat a její dopadnout,
ty bídné cizince bych rychle zadřel.
Teď však musím ztrestat svou sestru za zradu,
že nic mi neřekla, ať v našem paláci
Menelaá stále vídala. A proto nikdy už
svou věštbou neoklame může jiného.

Spěchá k paláci, posel mu však vstoupí do cesty

POSEL

Kam ses rozběh, pane? K jaké vraždě zlé?

THEOKLYMENOS

Kam spravedlnost káže. Z cesty se mi klidí!

POSEL

Nepustím se tvého šatu, velké chceš spáchat zlo!

THEOKLYMENOS

Jako otrok chceš vládnout pánovi?

POSEL

Mám dobré úmysly.

THEOKLYMENOS

Ne však pro mne, když mě dovnitř nepustíš...

POSEL

To tedy nepustím!

THEOKLYMENOS

...zabít sestru nejbídnější...

POSEL

Vpravdě nejslechetnější.

THEOKLYMENOS

...vždyť mě zradila...

POSEL

Krásná je to zrada, jednat spravedlivě.

THEOKLYMENOS

Ta přece moji ženu dala jinému...

POSEL

Tomu, kdo měl na ni právo přednostní.

THEOKLYMENOS

Kdo má právo na to, co v mém majetku?

POSEL

Ten, kdo onu ženu dostal od otce.

THEOKLYMENOS

Mně ji ale osud dal!

POSEL

osud ti ji vzal.

THEOKLYMENOS

Ty přece nesmíš věc mou soudit.

POSEL

Když však lepší důvod mám?

THEOKLYMENOS

Já jsem vládce, ne poddaný!

POSEL

Zbožně jednat máš, ne páchat bezpráví!

THEOKLYMENOS

Zdá se, že chceš zemřít taky!

POSEL

Zab mě, ale sestru svou
s mým souhlasem ty nezabiješ —mé zab! Pro otroky je nejslavnější smrt,
když umírají za své pány šlechetně.DIOSKÚROVÉ KASTÓR A POLYDEUKÉS se objeví
ve výši na strojiJen zadrž ten svůj hněv, jímž neprávem jsi vzplál,
ó vládce zdejší země, Theoklymene!Nás Blíženci to hlas, jež Léda zrodila
a Helenu, co z tvého domu uprchla.Ty pro snátek se hněváš: nebyl souzen ti!
A božské Néreoovy dcera vznešená,
tvá sestra Theonoé, nic ti nekrivdí,
když právem bohy cí a otcův příkaz též.

A bylo třeba, aby jen po dnešní den
zde ve tvém domě naše sestra bydlela,
když vyvráceny byly Troje základy

a bohům půjčila své jméno, pak už ne:
dál poutána má být už vlastním snátkem svým,
má domů přijít zas a bydlet s manželem.

Jen od své sestry vzdal ten smrtonosný mée
a věi, že rozumně v té věci jednala.

Svou sestru byli bychom odtud dávno již
prýč odvedli, vždyť Zeus nás v bohy proměnil,
však slabší byli jsme než dosud, slabší též
než bozi, kteří chtěli *takhle* tu věc mít.

To pravím tobě, sestře své pak sděluji:

Pluj se svým chotěm — vítr bude příznivý.

My oba bratři s koňmi mořem poplujem,
jak strážci provázet vás budem do vlasti.

Až na konec pak dojdeš dráhy životní,
zvát bohyní tě budou, budeš podíl mít
i z obětí a budeš s námi účastna

i darů od lidí — vždyť Zeus to takhle chce.

A tam, kde nejdřív dal ti Hermés spočinout,
když ze Sparty tě vzdušnou cestou odnesl

a skryl tě, takže Paris nemoh si tě vzít
— tím myslím dlouhý ostrov, strážce Atiky —,

ten ostrov lidé přišťe nazvou *Helena*,
že unesenou z domu tehdy přijal tě.

A Meneláu, jenž tak blondil, určeno
je bydlet na Ostrovech lidí blažených;
vždyť uslechtil nejsem bohům odporní
a trápení spíš mají lidé bezcenní.

THEOKLYMENOS

Ó Dioskúrové, já vzdám se zápasu,

ti vaší sestře měl jsem dřív, a též
tež jsem pomyslím nikdy zabít sestru svou.
Ať Helena jde domů, bozi chtějí-li.
A vězte, že v mých žlách proudí stejná krev
jak v šlechtné mé sestře, nejctnostnější z všech.
A radost mějte z Heleny: ta mysl má
tak vznešenou, což u žen často nebývá.

SBOR

Mnoho je způsobů, jak božstva jednají:
mnoho, v co nelze už doufat, bůh učíní,
a co jsme čekali, bohové nesplní —
z toho, co nemožné, bůh cestu nalezne.
Tak tedy skončil se ten příběh půvabný.

RHÉSOS